

[23]

Produir textos

La conceptualització

L'EFICÀCIA D'UN TEXT LA DETERMINA L'EFICÀCIA DE LES SEVES PROPIETATS

Els paràmetres per quantificar l'eficàcia d'un text són tres: el grau de comunicabilitat o d'**adequació** a la situació comunicativa, el grau d'unitat o de **coherència interna** i el grau de **llegibilitat** o de facilitat amb què es pot llegir, comprendre i memoritzar.

Ampliació de continguts

Vicenç Pagès Jordà, a *Un tramvia anomenat text* (Barcelona: Empúries, 1998), assaig on especula sobre el plaer en l'aprenentatge de l'escriptura i els seus límits, mostra quins són els paràmetres que un escriptor ha de tenir present a l'hora d'enfrontar-se a la producció textual.

El Plaer és el pare de tots els déus [del text] [...]. La mare dels déus és la Mesura. Filla i esposa del Plaer, és germana dels seus propis fills [...]. El Plaer i la Mesura van tenir quatre fills: la Unitat, l'Ordre, la Coherència i la Claredat.

Una actitud mesurada és la que, tenint en compte la situació comunicativa, es decideix per una finalitat textual sense ambigüitats; la que és capaç de seleccionar els continguts necessaris d'entre el cúmul de coneixements de l'escriptor; la que usa el llenguatge per ser comprès de la millor manera possible i no pas per exhibir-ne la competència...

Un text **adequat** és aquell que, d'entre la varietat d'opcions que li ofereix la llengua per expressar una mateixa informació, tria la més apropiada per a la situació comunicativa en què es troba. Aquesta tria comporta una mirada atenta a tots els elements que configuren el context de parla: canal pel qual es desenvolupa la comunicació, abast del tema que es vol exposar, intenció amb què es vol transmetre aquesta informació i relació que s'estableix entre l'emissor i el receptor, que determinarà el grau de formalitat amb què cal expressar el missatge perquè sigui socialment acceptat.

La manera com s'organitzen les informacions i idees que conté un text i els mecanismes que permeten articular tot el ventall d'unitats lingüístiques que conformen el text (mots, frases, paràgrafs, etc.) són els requisits textuais que l'emissor ha de tenir en compte per assegurar la **unitat** del discurs que està elaborant.

El darrer paràmetre objectiu que permet determinar l'eficàcia textual és la **llegibilitat**, que fa referència a tots aquells aspectes que afavoreixen una expressió clara i precisa. Així, per exemple, durant els processos d'escriptura i reescriptura, l'autor ha d'intentar valdre's d'un lèxic precís, ric i variat, que exploti totes les possibilitats que li ofereix el llenguatge; ha d'intentar fer ús de construccions sintàctiques equilibrades pel que fa a la complexitat, concisió i varietat oracionals; ha d'intentar ser respectuós amb

la normativa lingüística..., sempre tenint present que la fita que cal assolir és la claredat textual.

Recurs bibliogràfic

A l'obra *Ensenyar llengua* (Barcelona: Graó, 1993), els seus autors, Daniel Cassany, Marta Luna i Glòria Sanz, ofereixen de manera detallada una descripció dels mecanismes, continguts i enfocaments didàctics vàlids per desenvolupar totes les habilitats lingüístiques, tant productives (parlar i escriure) com receptives (escoltar i llegir). En aquest sentit, el capítol 7.2 aborda les propietats textuais que garanteixen l'èxit comunicatiu de qualsevol discurs.

Qualsevol anàlisi textual atenta sobre aquests tres paràmetres ha de concloure en una mena de diagnòstic concret de reescriptura més idònia del text.

Ampliació de continguts

Si la producció textual és la recerca obstinada d'un text, la reescriptura és l'instrument idoni per a aquesta recerca. I per reescriure s'entén qualsevol canvi que l'escriptor fa en un text per aconseguir millorar-ne l'eficàcia: pot afectar qualsevol nivell de producció (des d'un canvi ortogràfic fins a l'ordenació global de la informació) i qualsevol nivell d'estructura textual (des de la paraula fins al text complet).

Per tant, cal disposar d'un text previ, d'un primer intent de producció textual, però sobretot cal que l'autor sigui conscient de la millora en l'eficàcia que hi pretén. Perquè revisar o reescriure un text és un procés complex que implica avaluar, constatar les deficiències i pensar com les pot solucionar, sempre tenint present que aquests canvis n'han de millorar l'eficàcia.

Això fa que, una vegada més en la producció textual, calgui **reflexionar**. Atès que la redacció és un procés dinàmic i interactiu, aquest exercici de reflexió ha de ser present en tot moment, no només en la fase de producció del text escrit, sinó també en la fase de mentalització i planificació del discurs, ja que la percepció d'un desajustament (inici bàsic de tot procés de revisió) entre la idea original i la producció final pot materialitzar-se en qualsevol etapa productiva.

I tenir un esborrany o un text complet implica que l'escriptor ja ha reflexionat sobre la situació comunicativa concreta d'aquest text, ja ha definit el context i ja ha optat per una forma determinada. És bo, per tant, disposar d'un pla de text previ que estigui ben articulad, amb els objectius formulats de manera clara. La reescriptura representa la possibilitat de **contrastar** totes aquestes decisions prèvies o simultànies a l'activitat de producció textual: si no hi hagués text o planificació prèvia no hi hauria possibilitat de contrast i, per tant, no hi hauria possibilitat de poder constatar els desajustaments entre el propòsit inicial i el resultat obtingut.

Revisar un text obliga a afrontar-s'hi amb una mirada crítica, amb una mirada que permeti qüestionar-se'n la **claredat** i la **precisió** expositives, l'**adequació** d'allò escrit a les expectatives i als requeriments inicials del text i, també, la **coherència** i la **cohesió** expressives, és a dir, la seva unitat discursiva.

D'aquesta reflexió sobre el text n'ha de sorgir un **diagnòstic** sobre la seva eficàcia, i d'aquest diagnòstic uns objectius de millora, si calen, els quals sol·liciten un nou text, un nou intent de producció textual més eficaç.

Massa sovint, per la dificultat que representa fer un diagnòstic de la falta d'eficàcia comunicativa d'un text, l'escriptor procedeix a reescriure'l, torna a intentar-ho, sense haver premeditat el nou objectiu o l'intent de millora.

Exemple

Qüestionar-se el perquè de l'existència de certs paràgrafs, mots, idees o l'ordre de tots ells pot ajudar a entreveure possibles inadequacions. Interrogar-se sobre la pertinència dels exemples, la rellevància de la informació, la quantitat de proves aportades, la claredat expositiva del text, l'adequació de la terminologia, la necessitat de cada paràgraf, la resolució de tots els dubtes i interrogants plantejats a la introducció... és un bon sistema que pot ajudar a detectar possibles mal funcionaments o, al contrari, refermar l'adequació i pertinència del text produït.

Es pot comprovar que la llargada del text és l'adequada, que la idea directriu del text queda ben formulada i ben definida, que la línia que estructura el text presenta una relació lògica i es desenvolupa de manera equilibrada, que el text resultant s'adapta al text previst, que els elements clau del pla del discurs (la introducció i la conclusió) hi són i resolen eficaçment la seva funció textual, etc.

Totes aquestes anàlisis permetran diagnosticar l'eficàcia d'un text, tenint present que un text eficaç és un conjunt **adequat, unitari i precís** de paraules, no pas cinquantes tres pàgines escrites sense la necessària adequació, unitat i precisió.

Exemples de diagnòstic

[1] Constatar que l'obra d'art no és un fet aïllat i les interrelacions entre art i societat i entre institucions artístiques i poder són algunes de les premisses amb què Kynaston Mc Shine va comissariar l'exposició.

Una connexió inadequada de les dues premisses que guien l'actuació del comissari de l'exposició impossibiliten la comprensibilitat absoluta del text; una possible millora podria ser: *Constatar que l'obra d'art no és un fet aïllat i analitzar les interrelacions entre art i societat, per una banda, i institucions artístiques i poder, per una altra, són algunes de les premisses amb què...*

[2] L'art romànic se'ns presenta com el llenguatge estètic de la societat feudal: és un art monàstic i aristocràtic. Clericalització de la cultura i predomini de la fe sobre la raó, donaven a l'Església el dret d'establir els principis orientadors i els límits de la cultura.

Aquest text és ambigu, atès que hi ha un desconeixement o, si més no, una manca de referent clar del subjecte de la segona frase.

[3] Un excés de consum d'alcohol té efectes perjudicials immediats sobre l'organisme: afecció hepàtica important, addició o alcoholisme, amb els consegüents problemes socials, és causa de baixes laborals, fet que afecta l'empresa i l'economia en general, i és font principal d'accidents.

Aquest fragment presenta una mala jerarquització de les conseqüències derivades de l'excés del consum d'alcohol, atès que es barregen les que afecten el propi organisme i les que afecten la societat en general.

I d'altra banda, també massa sovint, l'autor queda encotillat pel text previ i li costa canviar-lo, esmicolar-lo, prescindir de parts del text si cal... Eliminar un paràgraf quan

se sap per què s'elimina quasi garanteix haver resolt la ineficàcia que manifestava.

Detectar el problema és mitja resolució: després només queda planificar com es resol, planificació que requereix una anàlisi prèvia de les causes que han provocat els desajustaments.

Exemple

Un estudiant de primer curs de biologia que passa l'examen final cal que rellegeixi el seu primer intent de resposta, tenint en compte l'extensió demanada, les predileccions docents detectades a classe i les recomanacions bibliogràfiques consultades, el temps d'examen restant, el to subjectiu, col·loquial i poc erudit que el professor prefereix, que el flux d'exposició de la resposta sigui un reflex de l'estructura sintètica amb què sol expressar-se oralment a classe aquest professor, la justesa semàntica usada, la correcció lingüística...

Exemple

Enunciat de l'examen. Identifica la funció biològica del metabolisme i assenyalat les cèl·lules en què es dona aquest procés.

Per realitzar les seves funcions, les cèl·lules necessiten matèria i energia, requisits que cal satisfer mitjançant processos de nutrició cel·lular: metabolisme, captura i ingestió, digestió i excreció dels nutrients.

La matèria i l'energia que s'intercanvien són transformades a l'interior de la cèl·lula, amb la finalitat de crear i mantenir les estructures cel·lulars, proporcionant l'energia necessària per a les seves activitats vitals.

El metabolisme és un procés de nutrició cel·lular definit com la suma total de les reaccions enzimàtiques que tenen lloc a la cèl·lula l'objectiu de les quals és l'intercanvi de matèria i energia amb el seu entorn.

Té quatre funcions bàsiques, que es poden resumir en: obtenció d'energia química (procedent de les molècules combustibles o de la llum solar absorbida); transformar els principis nutritius exògens en precursors o sellars de construcció dels components macromolèculars de la cèl·lula; crear la matèria orgànica de la cèl·lula, com a resultat de les dues funcions anteriors; formació i degradació de les biomolècules necessàries per a les funcions especialitzades de les cèl·lules.

Atès que el metabolisme té una funció creadora (construcció de molècules) i una de destructora (transformació i degradació de molècules), s'ha dividit en dues fases, que no són, però, fases separades en el temps i l'espai: catabolisme (destrucció de la matèria orgànica) i anabolisme (fase de construcció de matèria orgànica).

A l'hora de realitzar el procés metabòlic, no hi ha un mateix ús de les fonts d'energia i carboni per part de totes les cèl·lules; aquest ús diferenciat permetrà establir una tipologia cel·lular:

[a] Segons la font de carboni, es classifiquen entre cèl·lules autòtrofes (que empren CO₂ com a font de carboni) i heteròtrofes (que empren altres compostos orgànics com a font de carboni).

[b] Segons la font d'energia que utilitzen, distingim entre les cèl·lules fotosintètiques o fotòtrofes (que empren la llum solar) i cèl·lules quimiòtrofes o quimiòtrofes (empren l'energia alliberada en les reaccions químiques).

Després de rellegir analíticament el seu primer intent de resposta sobre la funció metabòlica, l'estudiant de biologia ha diagnosticat que l'extensió i el grau de concreció són els idonis, però ha vist que la qüestió sintètica es pot millorar; per tant, en cas de canvis, es tractarà de modificar o eliminar, més que d'afegir. També li sembla que, com que encara té temps suficient per elaborar una reescriptura, li cal rebaixar el grau de formalitat del text i usar-hi una veu més subjectiva. I, sobretot, cal remarcar amb més claredat, amb subtítols o epígrafs separadors, les demandes fetes pel professor. Troba encertada la presentació del tema que ha fet, però troba que hi ha algunes idees poc clares, que cal reformular, així com una incoherència en l'enumeració de les funcions.

Pel que fa a la correcció lingüística, li sembla que no hi ha incorreccions.

Així, el text resultant d'aquesta revisió és el següent (les modificacions realitzades com a resultat de la revisió es marquen en cursiva i s'expliciten entre claudàtors):

Exemple

Per realitzar les seves funcions, les cèl·lules necessiten matèria i energia, requisits que cal satisfer mitjançant processos de nutrició cel·lular: *captura i ingestió, digestió, metabolisme i excreció dels nutrients* [canvi d'ordre dels elements, per crear la seqüència temporal lògica]. La matèria i l'energia intercanviades són transformades a l'interior de la cèl·lula, amb la finalitat de crear i mantenir les estructures cel·lulars, proporcionant l'energia necessària per a les seves activitats vitals. [Reestructuració dels paràgrafs, atès que es tracta d'una informació que fa referència al mateix tema que la frase anterior.]

El **metabolisme** és, *per tant*, un procés de nutrició cel·lular, *i es pot definir* [modificacions que milloren la claredat i rebaixen el grau de formalitat] com la suma total de les reaccions enzimàtiques que tenen lloc a la cèl·lula, l'objectiu de les quals és l'intercanvi de matèria i energia amb el seu entorn.

Té quatre **funcions bàsiques**, que es poden resumir en:

[1] obtenció d'energia química (procedent de les molècules combustibles o de la llum solar absorbida)

[2] *transformació dels* principis nutritius exògens en precursors o sellars de construcció dels components macromoleculars de la cèl·lula

[3] *creació de la* matèria orgànica de la cèl·lula, com a resultat de les dues funcions anteriors

[4] formació i degradació de les biomolècules necessàries per a les funcions especialitzades de les cèl·lules

[homogeneïtzació de les categories gramaticals que descriuen les funcions bàsiques i claredat en l'enumeració]

[Supressió del paràgraf, atès que no hi havia un lligam directe amb el que es demanava a l'enunciat.]

*Cal tenir present que, a l'hora de realitzar el procés metabòlic, no totes les cèl·lules empen les mateixes fonts de carboni i energia; en funció de les fonts utilitzades podem establir una **tipologia cel·lular**:* [reorganització i reformulació de la informació]

[a] Segons la font de carboni *emprada, distingim entre* cèl·lules autòtrofes (que empen CO₂ com a font de carboni) i heteròtrofes (que empen altres compostos orgànics com a font de carboni). [Homogeneïtzació dels elements enumerats.]

[b] Segons la font d'energia que utilitzen, distingim entre les cèl·lules fotosintètiques o fotòtrofes (empren la llum solar) i cèl·lules quimiosintètiques o quimiòtrofes (empren l'energia alliberada en les reaccions químiques).

Produir un text no és en cap cas una resposta tancada, amb una única solució. Sempre

hi ha diversos textos possibles, i igualment plausibles, per a una situació comunicativa determinada. L'eficàcia d'un text, tot i que existeixen uns paràmetres per quantificar-la, mai no acaba reduint-se a un barem del tot objectivable.

Cada reescriptura és un assaig de millora de l'eficàcia textual, amb la intenció d'esdevenir definitiva.

L'ADEQUACIÓ VALORA LA COMUNICABILITAT DEL TEXT

Comunicar-se significa adequar-se a la diversitat de variables, textuals i contextuals, que configuren cada acte comunicatiu. Així, un text té un índex de **comunicabilitat** elevat quan s'adequa amb justesa, per una banda, al context comunicatiu en el qual es produeix i, per l'altra, a la finalitat per a la qual es crea aquest text.

L'adequació, com a propietat textual que tot discurs —oral o escrit— ha d'incorporar si vol esdevenir eficaç, comprèn des la tria apropiada de la varietat dialectal i la selecció del registre lingüístic fins a la concreció del tractament del destinatari.

Exemple

L'èxit comunicatiu només s'obté quan el discurs que es produeix s'adapta a les circumstàncies que l'han generat. Els textos següents són el resultat d'una acció comunicativa que hauria de ser determinada pels elements contextuals que s'expressen a la taula. No mostren, però, el mateix grau de comunicabilitat, atès que el segon text no té en compte alguns d'aquests elements.

	TEXT 1	TEXT 2
DESTINATARI	Companya de classe	Comunitat universitària
TEMA	Apunts de l'assignatura	Inauguració del curs acadèmic
FINALITAT	Permís per fotocopiar-los	Balanç del curs anterior i reflexió sobre el nou curs
TO	Informal i familiar	Molt formal i neutre
GÈNERE TEXTUAL	Nota escrita	Discurs escrit per ser llegit

[Text 1] NOTA A UNA COMPANYIA DE CLASSE

Maria,

Deixa'm els apunts d'ètica, *sispli!* Va vinga, enrotlla't! Te'ls tornaré demà, OK?

Apa, fins demà! I MOLTÍSSIMES gràcies...

[Text 2]

[2] FRAGMENT DEL DISCURS INAUGURAL DEL CURS ACADÈMIC

Hola a tothom,

Com cada any, intentaré fer un discurs breu on pugui passar comptes de la feina feta i, al mateix temps, remarcar les coses més interessants que farem de cara al nou curs que s'iniciarà tot just acabi el discurs.

Primer de tot, però, vull agrair-los, com a representants de les institucions i grups socials que són, la seva presència a l'acte d'inauguració. Aquestes paraules d'agraïment també les faig extensives a tots els membres de la comunitat universitària, els presents a l'acte i els que, per motius diversos, no hi han pogut assistir.

Els temes que es tractaran durant la meva xerrada són aquests:

1. La millora de la qualitat docent
2. La reforma dels plans d'estudi
3. Les eleccions sindicals
4. La mobilitat estudiantil
5. La nova llei d'universitats
6. La massificació a les aules

El primer aspecte que cal remarcar del tema plantejat en primer lloc és que es pot millorar. [...]

El primer text presenta un grau de comunicabilitat molt elevat perquè s'ajusta a les circumstàncies contextuais on es desenvolupa l'acció discursiva, justesa que queda reflectida sobretot en el to familiar amb què s'expressa (que queda demostrat en el tractament emprat i en el llenguatge informal: estructures sintàctiques breus, elements gràfics que mostren emotivitat, registre col·loquial, etc.). En canvi, el segon text s'allunya dels paràmetres que a priori el defineixen, ja que no manté el to formal i solemne que hauria de sostenir el discurs, incorpora elements discursius propis del text escrit i obvia marcadors textuais i estratègies discursives característics de l'oralitat.

I això implica que l'emissor, per saber a quin tipus de llengua ha de recórrer a l'hora de produir el seu discurs, ha de remetre's als coneixements implícits que, com a membre actiu d'una comunitat lingüística, té sobre la **variació lingüística**. La variació d'una llengua va lligada, principalment, a dos eixos: la procedència dels parlants (els usuaris) i la situació comunicativa en què es desenvolupa l'acció discursiva (els usos). El primer factor vertebrador permet parlar de les varietats dialectals, i el segon dóna compte de les varietats funcionals o registres lingüístics.

Ampliació de continguts

Les varietats dialectals estan determinades per tres factors que identifiquen l'afiliació de l'emissor: el seu origen geogràfic, la seva adscripció social i la seva edat. Així, per exemple, es poden entreveure diferències dialectals entre la parla d'un noi de l'Empordà i una noia de Castelló (el primer diria *jo canto aquesta estrofa* i la noia s'expressaria dient *jo cante eixa estrofa*), o entre un senyor de 70 anys i una noia de 18 (el primer segurament inclourà moltes més frases fetes que la segona, que potser emprarà mots i expressions de nova creació) o entre un metge i una mecànica (la seva activitat necessàriament els obligarà a emprar expressions i termes propis i específics de cada àmbit).

Per garantir l'èxit comunicatiu entre els parlants que formen part d'una mateixa comunitat lingüística però que pertanyen a varietats dialectals diferents, els usuaris de la llengua recorren a una varietat lingüística comuna a tots ells: la varietat estàndard. En l'àmbit universitari, la producció de textos sol cenyir-se gairebé de forma exclusiva a l'ús de l'estàndard com a varietat de comunicació acadèmica, atès que és la forma menys marcada pel que fa a trets geogràfics, temporals o socials, i, per tant, el seu ús garanteix la comprensió de tots els receptors, independentment del seu origen social o geogràfic.

L'estàndard és la varietat lingüística que se superposa a les diferents varietats geogràfiques i socials que presenten totes les llengües; en aquest sentit, és considerada una **varietat suprasocial i supradialectal**, i justament per això és la varietat que s'erigeix com a model de referència per a la comunitat lingüística, i la que difon i vehicula el discurs dels mitjans de comunicació, del món acadèmic, de les relacions institucionals..., és a dir, dels usos públics i formals de la llengua.

La seva creació és el resultat d'un procés de selecció i fixació dels elements lingüístics comuns a tots els membres d'una comunitat lingüística. L'**estandardització**, és a dir, el procés d'establiment d'aquesta varietat lingüística comuna apta per a la comunicació i la intercomprensibilitat entre els parlants d'una comunitat lingüística, és un fet propi de la majoria de llengües, ja que en garanteix la unitat, però alhora n'assegura també la diversitat, en tant que recull elements lingüístics propis de cada un dels seus dialectes principals.

La llengua estàndard, per altra banda, presenta modalitats o subestàndards propis de les grans varietats dialectals, que en el cas del català es concreta en l'estàndard occidental i oriental.

Exemples

[1] Un biomaterial és un material sintètic utilitzat per a reemplaçar una part anatòmica o una funció d'un ser viu. Esta definició inclou des dels materials dentals fins a les pròtesis de maluc o la silicona emprada per a la remodelació mamària.

La capacitat d'un biomaterial per a reproduir la forma i funció d'òrgans i teixits està condicionada per les seues propietats fisicoquímiques i la seua interacció amb el cos humà (altrament dita biocompatibilitat). Particularment interessants estan resultant els materials compostos que combinen materials biològics, com el col·lagen, amb altres de sintètics. [Institut de Bioenginyeria de la Universitat Miguel Hernández]

[2] L'adjectiu *públic* té nombrosos significats. Tots estan emparentats, per bé que mantenen trets distintius. Com a significació més general, tenim que és tot allò que concerneix la col·lectivitat sencera. Es refereix tant a espais, edificis, instal·lacions i objectes, com a idees, informacions i accions que són propietat o que són accessibles a tota una comunitat nacional. D'acord amb això, l'adjectiu *públic* no es pot aplicar al que només és relatiu o pertanyent als individus i que, per tant, no és accessible sinó a algú o a alguns. Així, tenim que els espais ciutadans que depenen de la corporació municipal són públics, mentre que un local de negoci particular, i no cal dir l'habitatge d'una família, pel fet que en poden restringir el dret d'admissió, són privats. Una lletra personal és estrictament privada i està interdit publicitar-la; en canvi, les dades de tot ordre sobre el funcionament i les decisions de l'Administració són públiques, per bé que n'hi hagi d'exclous a la consulta indiscriminada per raons de salvaguardar els interessos generals.

[J. BERRIO]

No tots els textos que pertanyen al món universitari, però, empren la varietat estàndard com a llengua d'ús: fora de l'entorn acadèmic estricte es poden trobar contextos comunicatius que permetin l'ús d'altres varietats.

Així mateix, a l'hora de produir un missatge, els usuaris d'una llengua també han de prestar atenció a la situació en què es desenvoluparà l'acte comunicatiu, ja que les característiques d'aquesta situació determinaran la forma lingüística de l'acte comunicatiu. La temàtica de què es parla, el grau de formalitat amb què s'expressa un contingut, la intenció amb què es diu un enunciat i el canal pel qual es transmet una informació caracteritzen els diferents **registres lingüístics** de què disposen les llengües, que no són res més que l'adaptació de la llengua a aquests elements contextuais.

Ampliació de continguts

El **registre** és l'expressió màxima de l'adaptabilitat de la llengua a l'entorn en què s'utilitza. La identificació i caracterització dels elements que caracteritzen la realitat contextual permeten a l'emissor produir el text més adequat, d'acord amb les restriccions que aquests elements imposen.

Els factors que permeten definir els registres lingüístics són quatre:

[1] El tema (o camp), és a dir, la manera com s'aborda la temàtica del discurs. En aquest sentit, es pot parlar, per exemple, d'un tema quotidià, d'un tema general o d'un d'especialitzat, sovint, però, amb delimitacions poc clares (sovint reforçades per la popularització de molts coneixements específics).

[2] El canal (o mode), és a dir, els elements físics del context en el qual es transmet el discurs. Tot i que inicialment estava polaritzat en un canal oral i un d'escrit, cal afegir-hi altres paràmetres descriptius del discurs que es produeix: planificació o espontaneïtat, interacció o no, simultaneïtat en l'espai i el temps, etc., paràmetres que permeten caracteritzar amb exactitud les noves formes de comunicació aparegudes a partir de la presència dels nous suports audiovisuals.

[3] El to, que és determinat per la relació establerta entre els subjectes de la comunicació, i estableix, consegüentment, el grau de formalitat amb què aquests es comunicaran, que es pot concretar a efectes d'anàlisi en quatre nivells: molt informal (o vulgar), informal (o familiar), formal i molt formal (o solemne).

[4] El propòsit comunicatiu. Identificar la intenció del discurs (informativa, enunciativa, interrogativa, directiva, etc.), permetrà veure i adequar el text a la finalitat, i permetrà determinar el grau d'objectivitat i subjectivitat amb què cal formalitzar l'acció comunicativa.

La combinació d'aquests factors ajuda a delimitar els quatre registres lingüístics prototípics: el vulgar, el col·loquial, l'estàndard i el culte (o especialitzat).

	Vulgar	Col·loquial	Estàndard	Culte
Tema	quotidià	quotidià	general	especialitzat
Canal	oral espontani	oral espontani	escrit / oral no espontani	escrit / oral no espontani
To	molt informal	informal	formal	molt formal

[Adaptació de M. Conca et al.]

Ara bé, no cal veure els registres com uns models de llengua tancats, amb límits ben

clars i definits. No seria encertat, ja que la llengua és un sistema dinàmic, amb una variabilitat funcional molt elevada. Els registres, en aquest sentit, cal veure'ls com un exemple d'adaptació de la parla al context. La interpretació i reconeixement dels registres han de permetre als autors de l'acte comunicatiu crear-se unes expectatives de com aquest s'ha de succeir i, alhora, facilitar-los la tria lingüística més adequada.

La **formalitat** del registre acadèmic textual sol ser elevada, pel fet de tractar-se d'usos comunicatius basats en l'objectivitat emocional del coneixement, destinats a un lector universal i amb la pretensió de comunicar unes idees, unes dades, unes conclusions... provinents de l'acció investigadora o docent. Finalment, el tractament del destinatari depèn de cada situació comunicativa concreta, tot i que és habitual que el destinatari dels textos universitaris sigui universal.

Cada text, a més de demanar un discurs o un missatge determinat, també exigeix una manera concreta d'enunciar-lo, d'emetre'l. Això fa que l'autor hagi d'interpretar un paper determinat, adopti una veu discursiva concreta. La **veu del discurs** és la manera com l'autor emet la informació que vol transmetre, i indica quina és la posició que aquest pren respecte a allò que està dient i, també, respecte al receptor del missatge.

Ampliació de continguts

La veu del discurs, en aquest sentit, és el conjunt de característiques de l'entitat emissora, generada per l'autor i propera a ell, però sempre diferent, a través de la qual s'emet un text. Principalment, permet identificar les diferents maneres com l'autor s'inscriu en el text i com adapta el missatge a la posició que vol mostrar.

Els dos components que caracteritzen i defineixen la veu d'un text són el to amb què s'expressa l'emissor i la perspectiva des de la qual emet el discurs.

El **to o timbre** representa la qualitat de la veu del discurs pel que fa a la finalitat. Una mateixa informació pot ser expressada de manera contundent o suau, reiterativa o implícita, tendenciosa o imparcial, amable o desagradable, irònica o sarcàstica...

Exemple

Mitjançant els elements marcats en negreta de les frases següents, l'emissor deixa implícita la finalitat discursiva: apropament a l'audiència i reafirmació absoluta de l'enunciat, en el cas de a); qüestionament de la validesa del missatge, en el cas de b); credibilitat i confirmació de la informació, en el següent exemple c), i didacticisme, en el darrer cas.

[a] En aquest punt, **tothom estarà d'acord** amb les meves afirmacions: **cal que** es reconegui, **i ja**, el dret dels pobles a poder decidir el seu futur.

[b] **Es veu que** els alumnes no sabien que les classes s'havien suspès.

[c] A més, els joves apareixen com els "dipositaris naturals" de les noves tecnologies (**Featherstone i Burrows, 1996**), en marquen el desenvolupament, les dominen, i aquestes són la seva eina preferida de consum cultural.

[d] La patologia objecte de l'estudi és el càncer de mama precoç, **és a dir**, que ha estat detectat i tractat precoçment i, **per tant**, eradicat.

La **perspectiva o tessitura** situa la veu del discurs pel que fa al context. A partir d'un grau òptim de coneixement i domini del context d'una situació comunicativa determinada, l'autor d'un text tria la posició de coneixement des de la qual emetrà el text: deixant de banda certes consideracions, acumulant tota la màxima informació possible, centrant-se en un aspecte determinat...

Ampliació de continguts

En el cas del discurs científic, la perspectiva comunicativa és determinada, concretament, pel tipus de text que es produeix (definit, per una banda, per les relacions entre emissor i receptor i els coneixements que aquests tenen sobre la temàtica i, per l'altra, pel canal de transmissió): no és el mateix un text d'àlgebra lineal produït per un investigador i destinat a ser publicat en una revista especialitzada (discurs científic especialitzat), que un text informativament semblant produït pel mateix investigador però per ser exposat davant d'un públic universitari de tercer cicle (discurs de semidivulgació), ni aquest serà igual al text que pugui fer el mateix autor per ser divulgat davant un públic de primer cicle (discurs científic pedagògic).

El to i la perspectiva, és a dir, la voluntat de l'entitat emissora de presentar-se d'una manera concreta a través de l'enunciat i de valorar els elements que configuren l'acte comunicatiu (sobretot el missatge, el receptor i l'emissor), es reflecteixen en el text a partir de la presència d'una sèrie d'**elements modalitzadors**.

Exemple

Els enunciats següents mostren, amb veus diferents, un mateix contingut informatiu, l'establiment de les dates d'examen. Però la presència d'una sèrie d'elements modalitzadors modifica el to i la perspectiva del missatge.

***Finalment**, el Consell ha establert les dates d'examen.* [adverbi valoratiu]

El Consell ha establert les dates d'examen! [modalitat exclamativa]

***Encara que sembli mentida**, el Consell ha establert les dates d'examen.* [unitat fraseològica]

Ampliació de continguts

Els **elements modalitzadors** que permeten identificar la presència, la participació i la posició de l'emissor en el text es concreten, bàsicament, en:

[a] l'èmfasi amb què s'enuncia el missatge (que en el discurs escrit es pot transcriure mitjançant l'ús de diferents recursos tipogràfics);

[b] la presència explícita d'elements lèxics valoratius i expressius (per exemple, adverbis: *eficaçment, malauradament...*; quantificadors: *molt, poc, massa...*; adjectius: *magnífic, perfecte, pobre, dur, noble...*; substantius: *grandesa, menyspreu...*; verbs: *enganyar, desmentir, confondre, criticar...*);

[c] l'ús de modalitats oracionals diferents de la declarativa (interrogativa, dubitativa, exclamativa, etc.), que permeten a l'emissor pronunciar-se sobre la validesa de l'enunciat i sobre l'actitud amb què el formula;

[d] la presència de procediments de derivació (que permeten crear diminutius, augmentatius, superlatius, pejoratiu...), i

[e] la incorporació d'operadors modals, com per exemple la negació o els modes verbals associats a la idea de desig o irrealitat.

Els textos següents mostren que la presència de diferents elements modalitzadors configuren el to de veu emprat: el primer és un text on la voluntat comunicativa de l'autor és la implicació directa amb allò que diu, subjectivisme que no apareix tan marcat en el segon fragment, i que s'eludeix definitivament en el darrer text, on s'adopta un to més neutre.

[1] Aquesta llei fou un cop molt dur per als pagesos. De cop, s'ensorraven totes les seves esperances. De què havien servit tants anys de lluita? Què se n'havia fet, del projecte de concòrdia?

[2] Ningú diria que la nova llei, gens favorable als interessos dels pagesos, desfeia les esperances que s'havien dipositat en el projecte de concòrdia.

[3] L'aplicació de la llei suposava un retrocés en els drets adquirits per la pagesia a partir de l'establiment del projecte de concòrdia.

La presència, més o menys nombrosa, d'aquests elements modalitzadors determinarà **el grau de subjectivitat del text**. Tot emissor d'un text, a l'hora de mostrar la seva posició respecte al missatge transmès, es mou dins un *continuum* discursiu, als extrems del qual hi ha el discurs subjectiu i l'objectiu. El primer es caracteritza per la presència de marques modalitzadores, mitjançant les quals l'emissor manifesta les seves valoracions i actituds respecte l'enunciat; en el discurs objectiu, en canvi, l'emissor intenta no mostrar cap tret de la seva presència ni valorar ni jutjar els altres components de l'acte discursiu, i per fer-ho es val dels recursos d'impersonalitat.

Exemple

Tot i que en la majoria de textos universitaris la veu utilitzada pels autors pretén l'absència de subjectivitat, a vegades, en situacions comunicatives concretes, conté traces del tarannà de l'autor.

Els dos textos següents presenten un grau diferent d'objectivitat:

[1] El Departament de Periodisme i Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona va convidar el passat mes de febrer Teun A. Van Dijk, teòric de l'anàlisi del discurs. El seminari que va oferir, de nou hores de durada, permeté tractar continguts propis d'àmbits d'estudi que sovint no tenen cabuda en les recerques sobre comunicació.

[2] El Departament de Periodisme i Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona va convidar el passat mes de febrer un dels teòrics del discurs amb més renom en el món de la lingüística i les ciències de la comunicació, l'holandès Teun A. Van Dijk. El seminari que va oferir va tenir una durada breu, tres sessions de tres hores, però els continguts van ser molt diversos, i van abraçar àmbits d'estudi que, malauradament, sovint s'infravaloren en les recerques sobre comunicació.

Si bé l'autor d'un text és únic, la veu discursiva no: **l'entitat emissora dels diferents enunciats que conformen el discurs pot ser múltiple**. És el que s'ha anomenat *discurs polifònic*, discurs creat per diferents veus. Per una banda, l'autor es pot mostrar mitjançant veus diferents, en funció del significat i la força que vol atribuir als enunciats emesos; per altra, l'autor també pot incorporar, en el seu discurs, enunciats creats per veus alienes a ell, veus que, en el discurs científic principalment, tenen com a objectiu validar i fonamentar el discurs que s'està construint.

Ampliació de continguts

La integració de veus alienes en un text es fa, generalment, mitjançant la citació explícita, que pot ser incorporada directament (és a dir, mantenint el contingut i la forma inicials) o indirectament (on es manté el contingut, però no la forma). L'exemple següent mostra totes dues vies de citació. En altres casos, però, la identificació de les veus emissores diferents de les de l'autor requereix que el receptor recorri a un coneixement extratextual, de caràcter enciclopèdic, ja que la incorporació no es fa explícita.

Exemple

*L'altre vessant de la metodologia emprada és la comparació. **Hi ha qui pensa** que comparem per descobrir similituds; però l'enriquiment no prové de les similituds que reforcen els models, sinó dels contrastos que descobreixen nous paràmetres d'anàlisi. **Com diu Teune** (1990: 47), "el principal objectiu de recerca que es persegueix en comparar països amb finalitats teòriques és la varietat, pràcticament tot l'àmbit de l'experiència humana".*

[M. TERRIBAS]

Un text adequat és un text que encerta el to de la conversa diferida amb el qual l'escriptor prova de comunicar allò que desitja o necessita comunicar.

L'ORDRE I LA COHESIÓ GENEREN UNITAT EN EL TEXT

La comprensió d'un text es fonamenta en la **disposició lògica** i **coherent** dels seus continguts, que s'han de succeir d'una manera ordenada i han de presentar una articulació interna adequada per conferir unitat al discurs. Així doncs, el desenvolupament de la seqüència informativa i l'establiment dels lligams formals entre les parts del text asseguren la construcció del particular univers informatiu que cada text ha d'aspirar a definir i transmetre.

Exemple

El text següent és un clar exemple de **text unitari**, ja que el seu contingut es presenta de manera ordenada i cohesionada.

És un **text ordenat** en el sentit que les informacions s'agrupen al voltant d'un eix temàtic central, d'una idea que es desenvolupa i evoluciona gràcies als elements informatius que hi fan referència. Aquests elements, a més, se succeeixen de tal manera que el lector els interpreta en relació amb el context (textual i extratextual) on se situen i per al qual han estat creats.

També és un **text cohesionat**, ja que l'autor fa ús d'una sèrie de mecanismes, referencials i connectius, que faciliten l'establiment dels lligams lògics que operen entre les informacions exposades.

Exemple

La ciutadania, tal com es va configurar al segle xx, es basava en un conjunt de

premisses que actualment cal relativitzar. En primer lloc, es pensava en una homogeneïtat dels grans grups socials i en l'existència d'un model únic de família. Avui, en canvi, veiem com es debilita el model tradicional de família, com creix la diversitat dels nuclis elementals d'integració social, com es fragmenten les classes socials sorgides de la revolució industrial, com es multipliquen els grups de pertinença de cada individu i com augmenta la necessitat de respondre a demandes individualitzades.

En segon lloc, al segle xx existia una gran confiança en l'economia (per tal de garantir el treball, la remuneració bàsica i l'expectativa de mobilitat social ascendent) i en l'educació (per tal de reduir les desigualtats socials i donar els mitjans bàsics per la integració social). No cal insistir que aquesta confiança avui fóra ingènua, perquè l'economia de mercat pot desenvolupar-se mantenint i augmentant l'atur estructural i la precarietat laboral, i l'educació obligatòria ja no garanteix ni la inserció en el mercat de treball ni la integració sociocultural.

Per últim, es perseguia la progressiva desaparició de la marginalitat i la inserció del conjunt de la població en un sistema de grups escalonats i articulats amb les institucions, a partir de la família, l'escola, el barri, el treball, les organitzacions socials i polítiques, la ciutat, la nacionalitat, etc., tot plegat ordenat per una evolució previsible, ritus de passatge i estabilitat relativa de l'organització social. No és el cas avui, quan es multipliquen els col·lectius marginals, les tribus, les associacions o grups informals particulars, les comunitats virtuals, etc., és a dir, quan els lligams socials són més nombrosos, en grups més reduïts i més febles.

J. BORJA

Un text coherent és aquell que expressa de **manera ordenada** les idees precises que l'autor vol comunicar, i permet que el text es percebi com un ens unitari i no pas com la suma o encadenament d'informacions aïllades. Per això té en compte la pertinència i rellevància de la informació que inclou, la completeness i precisió amb què s'exposen aquests continguts, l'estructuració de la diversitat de temes que es desenvolupen en el text i la manera com es fa progressar informativament el text (és a dir, presta atenció a la manera com s'incorporen noves unitats informatives i com aquestes es relacionen amb les informacions ja conegudes).

Exemple

El contingut informatiu del text següent no es desenvolupa de manera ordenada. La successió d'idees exposades no respon a una estructura lògica: hi ha desencaixos en l'exposició dels continguts, combinacions il·lògiques d'idees, retrocessos informatius i ambigüitats referencials que dificulten una interpretació global del text i impedeixen intuir l'esquema que en guia la redacció.

Exemple

[Text original]

La televisió s'ha convertit en el mitjà de comunicació preferit per la majoria de la societat. La informació oferta pels mitjans de comunicació no televisius s'ha transformat. El discurs de la informació que la televisió ofereix imposa l'actualitat i obliga els altres a seguir els passos de la televisió. La transformació que ha sofert la informació a causa de la televisió també té relació amb el canvi del temps informatiu. Les portades dels periòdics el simulen en la seva forma i en els seus continguts. Cada vegada hi destaquen més, com si foren pantalles, els grans titulars, els reclams sensacionalistes, les fotos i els gràfics de grandària creixent. El temps d'un telenotícies equival, en text

escrit, a tres pàgines d'un dels diaris de referència.

Si el que es busca és que el receptor faci una interpretació adequada dels continguts que es volen transmetre, cal reformular i reagrupar les idees exposades per dotar el text de sentit i unitat.

[Text millorat]

La televisió s'ha convertit en el mitjà de comunicació preferit per la majoria de la societat. El discurs informatiu que ofereix imposa l'actualitat i obliga els altres mitjans a seguir els seus passos. Un clar exemple el trobem en les portades dels periòdics, que simulen en la seva forma i en els seus continguts els trets televisius: cada vegada destaquen més, com si foren pantalles, els grans titulars, els reclams sensacionalistes, les fotos i els gràfics de grandària creixent.

A més, la transformació que ha sofert la informació a causa de la televisió també té relació amb el canvi del temps informatiu. El temps d'un telenotícies equival, en text escrit, a tres pàgines d'un dels diaris de referència.

La **successió progressiva** de la informació assegura la interpretació adequada i correcta dels continguts que es volen transmetre: a més de permetre que el text avanci informativament, permet que un significat es mantingui present al llarg del text i que el receptor el pugui identificar.

Ampliació de continguts

La **progressió temàtica** assegura el correcte desenvolupament del contingut informatiu del text: permet que aquest es desenvolupi successivament, sense buits i inconnexions que trenquin la lògica del fil argumental, sense repeticions innecessàries que entorpeixin el progrés de la informació i emfasitzant aquelles idees que es pretén que el receptor retengui.

El punt de partida de qualsevol text és una informació coneguda que cal desenvolupar i completar; les diferents maneres d'articular i combinar aquesta informació coneguda (que en l'àmbit oracional rep el nom de *tema*) amb els nous elements informatius que la fan progressar (*rema*) permeten parlar de diferents tipus de progressió temàtica:

[1] Progressió lineal: allò que és desconegut en una fase primerenca (rema) passa a ser informació coneguda en l'oració següent (tema), que es complementa amb un nou rema; aquest rema es converteix en el tema de la idea següent, que es complementa de nou amb un nou rema... i així successivament. És a dir, el rema d'una oració esdevé, totalment o parcialment, el tema de l'oració següent. És el model de progressió temàtica que apareix amb més profusió en els textos que contenen seqüències descriptives.

Exemple

El psicòleg social Kenneth Gergen [tema 1] va publicar el 1991 la seva obra ja clàssica *Saturated self* [rema 1 > tema 2]. En aquesta obra [tema 2] ens mostrava que les noves tecnologies donaven el context necessari per afaïonar un nou tipus d'identitat, totalment contrari a la concepció de subjecte individual i autònom pròpia de la modernitat [rema 2 > tema 3]. Segons aquest autor, l'aparició de les TIC [tema 3] va originar una sèrie de canvis en la nostra societat que van impossibilitar el fet de continuar pensant el "jo" de manera tan coherent i integrada com s'havia anat fent fins aleshores [rema 3].

[2] Progressió de tema constant: un tema es complementa amb informacions noves continuades; és a dir, el tema inicial serveix de base per a noves aportacions informatives. És el tipus de progressió que predomina en seqüències textuais narratives.

Exemple

La imatge [tema 1] suposa capacitat per generalitzar [rema 1]. A més, es distingeix perfectament del suport físic on està plasmada i de l'objecte que representa [rema 2]: és un concepte integrat en l'experiència comuna dels individus [rema 3].

[3] Progressió de tema derivat: el tema inicial (anomenat també *hipertema*) es divideix en diferents parts, que esdevenen els temes o remes de les frases següents i que també poden aparèixer dividits; és un tipus de progressió que permet detallar realitats complexes i que apareix sovint en fragments textuais explicatius.

Exemple

El control sonor en habitatges [hipertema] pot agrupar-se en dos camps principals: aïllament entre habitatges i respecte a l'exterior [tema 1], i soroll d'instal·lacions del propi edifici [tema 2]. El primer cas [tema 1] té com a conseqüència la transmissió, ja sigui aèria o estructural, del soroll generat per l'activitat de veïns [rema 1-1], com pot ser el soroll d'electrodomèstics, arrossegament de mobles o fins i tot una simple conversa. El soroll d'instal·lacions [tema 2] engloba, principalment, el causat per ascensors, plantes de condicionament d'aire i distribució d'aigua [rema 2-1]. La millora de l'aïllament acústic dels habitatges, sobretot respecte al soroll provinent de l'exterior, ressalta el soroll generat per les pròpies instal·lacions [rema 2-2], que a més pot resultar més molest que el soroll de trànsit [rema 2-3].

Un text **cohesionat** és aquell text ordenat en el qual el trànsit d'un contingut a l'altre facilita la construcció del significat global. Els mecanismes cohesionadors que s'empren per relacionar les parts del text degudament ordenades i que permeten dotar-lo d'unitat es concreten en la utilització adequada del **sistema referencial** (que evita la repetició innecessària) i en l'aplicació acurada d'**elements connectius** (que, per la seva banda, eviten la simplicitat oracional i estalvien fer inferències excessives al lector).

Ampliació de continguts

Un text eficaç és un conjunt de material informatiu ben travat i cohesionat. Si un text conté una informació pertinent i adequada a l'objectiu comunicatiu, però el seu emissor no l'expressa de manera que el receptor la pugui englobar dins la seva interpretació del text, la comunicació no surt reeixida.

El fragment següent és un exemple de text mal cohesionat: la manca de connectors explícits, la inadequada utilització dels signes de puntuació i la incorrecta determinació d'alguns sintagmes impossibilita que s'estableixin les interpretacions correctes dels significats textuais.

Exemple

La proposta d'estandardització de les etiquetes que defineixen els elements documentals, materials i orgànics, dels manuscrits que transcrivim parteix de les normes de Madison. Són normes molt detallades, tenen l'avantatge d'haver estat pensades per a tractar edicions fetes amb procediments informàtics. Les normes també ofereixen l'interès de tenir gran tradició dins l'edició de textos medievals espanyols. Són conegudes per

molts dels estudiosos que treballen. En els casos en què les normes TEI proposen una etiqueta pel mateix concepte per motius d'una major estandardització elegim l'etiqueta TEI.

Cal que el discurs incorpori elements que, per una banda, permetin relacionar els diferents continguts informatius que hi ha al text i, per altra, que reflecteixin el desenvolupament lògic de la informació.

Aquests elements cohesionadors són la **referència** i la **connexió**. La primera s'estableix quan un element del text, A, s'ha d'interpretar en relació a un altre element, B (que pot ser textual o no), i garanteix, per tant, que el receptor recuperi els significats necessaris per a la comprensió del text.

El fragment següent és una mostra d'una correcta **referenciació**, que s'expressa, en aquest cas concret, mitjançant la pronominalització, l'el·lipsi, la determinació dels sintagmes i la repetició lèxica.

Exemple

Un manuscrit (B1) no és només una obra que conté un text sinó, també, Ø (A1) un objecte material. La seva transcripció (A1) implica traslladar simbòlicament tot el seu univers declaratiu i referencial (A1) a *un nou suport* (B2), ja sigui aquest (B2) el paper, el plasma de la pantalla de l'ordinador, una base digital, etc.

Un manuscrit (A1), com un incunable o un llibre, conté *una quantitat molt gran d'informacions, de referències, d'aspectes i de matisos* (B3), des dels que (A3) tracten els trets físics (estat del pergamí, mides de la caixa, nombre de columnes, foliació, miniatures, caplletres, etc.) fins als que (A3) tracten els trets lingüístics (aspectes gràfics, lèxics, sintàctics, pragmàtics, etc.). Tot i que s'hi (A4) versin molts esforços, *en fer-ne l'edició* (B4) mai no es podran considerar tots ells (A3), ni molt menys serà possible representar-los (A3) en el nou suport (A2), perquè Ø (A3) són pràcticament il·limitats.

Per la seva banda, la **connexió** dels constituents d'un text (mots, sintagmes, oracions, paràgrafs, capítols...) s'estableix mitjançant un element que en determina la interpretació. Aquest element connectiu pot ser explícit, i llavors es coneix amb el nom de **connector** (les conjuncions, els adverbis i les preposicions en són les categories gramaticals més destacades), o implícit (per exemple, els **signes de puntuació** i la disposició tipogràfica dels elements textuais).

Els textos que hi ha a continuació mostren un grau d'unitat i de cohesió molt elevats donats per l'ús adequat de diferents elements connectius.

Exemples

[1] La codificació textual és la que s'utilitza en la transcripció del text i del missatge que aquest expressa. L'estandardització d'aquesta codificació és més complexa, perquè no només hi intervenen criteris formals sinó també criteris filològics. A més, en l'aspecte textual, tot i que hi ha qüestions comunes a totes les llengües romàniques, cada llengua pot presentar punts específics.

[2] L'allergie est une réaction exagérée de notre organisme contre des substances étrangères (appelées les antigènes). En soi, ces substances étrangères ne représentent pas un danger, contrairement aux microbes ou aux virus. Mais, pour une raison inexpliquée, notre système immunitaire les considère à tort comme des ennemies. Dans ce cas, les antigènes sont appelés des allergènes. Cela peut arriver avec n'importe quel antigène capable d'entrer dans notre corps.

És obvi que l'elaboració d'esquemes sobre el contingut del text, en l'etapa de planificació

comunicativa, troba un **valor afegit** en l'estadi de reescriptura, pel fet que la jerarquia temàtica que expressa sempre il·lustra un ordre d'exposició i, fins i tot, unes connexions d'aquestes informacions. Però un text ordenat i cohesionat pot ser incomplet si no exhauereix tota l'exposició informativa que requereix.

La informació que transporta un text ha de seguir, doncs, un ordre a l'hora de relacionar i connectar les dades que la conformen (jerarquititzant-les, cohesionant-les) i s'ha d'estendre fluidament fins a completar-la, tot fent-la progressar temàticament.

Un text unitari és un text que comunica, fluidament i enterament, només allò que l'escriptor desitja o necessita comunicar.

LA CLAREDAT, LA PRECISIÓ I LA CORRECCIÓ ASSEGUREN LA LLEGIBILITAT DEL TEXT

No n'hi ha prou de contextualitzar convenientment un text i de produir-lo unitàriament perquè sigui eficaç. Queda l'aspecte més trivial, però segurament més complex: el llenguatge, que en la producció textual s'ha de manifestar amb claredat, precisió i correcció, i per aquest ordre.

La claredat expositiva treballa sobretot la sintaxi; la precisió revisa la semàntica, i la correcció, la morfologia i la gramàtica.

Exemple

Serveix de ben poc aconseguir un text correcte, quan encara és imprecís i poc clar [1]. I tampoc no serveix de gran cosa precisar un text que no s'expressa encara amb claredat [2]. Només quan un text s'expressa clarament val la pena revisar-ne la precisió i, amb posterioritat, la correcció [3].

[1] En l'actualitat, no hauria d'entrar dins els parametres d'estudi de cap disciplina universitària, i, sobretot, a cap assignatura que s'imparteixi a la facultat de ciències de la comunicació, la categorització (o, altrament dit, classificació) dels mitjans de comunicació audiovisuals, atès que allò més important per a l'estudi i anàlisi d'aquests mitjans de comunicació audiovisuals, més que el suport mediàtic que s'empra per oferir al públic espectador els coneixements i informacions que es volen transmetre, és la delimitació de les funcions que exerceix aquesta comunicació, és a dir, si aquesta comunicació té voluntat narrativa, informativa, reflexiva...

Aquest primer text és imprecís, incorrecte i poc clar. **Imprecís** perquè presenta un retoricisme exagerat, que s'acompanya d'incisos constants que no aporten informació nova; **poc clar** perquè constantment el lector ha de reiniciar la frase per comprendre'n el significat, atès que l'extensió i la complexitat de les oracions, juntament amb un ordre il·lògic dels seus components, impedeixen una lectura àgil. I **incorrecte** perquè no s'han tingut en compte alguns aspectes normatius.

[2] Actualment, no hauria d'entrar dins els parametres d'estudi de cap disciplina universitària el fet de categoritzar els mitjans de comunicació audiovisuals, atès que el més important, més que analitzar el suport mediàtic emprat, és delimitar les funcions de la comunicació (narrativa, informativa, reflexiva...).

Hi ha hagut una millora substancial, que afecta sobretot la precisió i, en gran part, la claredat; falta encara, però, rebaixar la complexitat d'algunes oracions i estructurar-les d'acord amb un ordre més lògic dels seus elements. Amb posterioritat, caldrà fer una revisió ortogràfica d'aquest nou text que s'expressa amb claredat i precisió.

[3] Actualment, categoritzar els mitjans de comunicació audiovisual no té sentit, ja que el que compta són les funcions comunicatives (narrativa, informativa, reflexiva...) independentment del suport que s'utilitzi. Dit d'una altra manera: el més important és allò que es vol dir i no el canal que s'utilitza per dir-ho.

La reescriptura persegueix amb la **claredat** l'obtenció d'una exposició fàcilment intel·ligible pel destinatari. Perquè, entre dos textos que comuniquin d'una manera semblant, el més eficaç és aquell que demana el mínim esforç lector.

Ampliació de continguts

El que persegueix la **claredat** és la comprensió absoluta del text sense un esforç suplementari: intenta, per tant, que el discurs no contingui fragments ambigus ni exposi idees de manera segmentada, que el lector no hagi d'inferir la informació que no queda prou explicitada ni hagi de rellegir el text per poder-lo comprendre totalment... En definitiva, procura oferir un missatge directe i diàfan, fàcilment interpretable pel lector.

La claredat expositiva s'afavoreix amb el respecte a la **sintaxi de la frase**, que estableix un ordre bàsic en la col·locació dels seus elements: per una banda, l'ordre estructural, que respon a la disposició de subjecte-verb-complement; per altra, l'ordre lògic, segons el qual es disposarà la informació rellevant a l'encapçalament de la frase; en darrer terme, l'ordre cronològic de l'acció descrita, que permet que les accions se succeeixin en l'ordre en què es realitzaren.

Exemples

[1] Ordre estructural dels components sintàctics

Text original

L'existència de fortes pressions econòmiques interessades a minimitzar les opinions i els estudis crítiques i amb els aliments modificats genèticament és la denúncia que fa l'autor.

Text millorat

L'autor denuncia l'existència de pressions econòmiques intereressades a minimitzar els estudis i les opinions crítiques amb els aliments modificats genèticament.

[2] Ordre lògic dels components sintàctics

Text original

Les oportunitats per reorganitzar les indústries dels països de l'Est que havien arribat a una fase del cicle del producte que requeria una deslocalització de certs segments en països menys desenvolupats (indústria tèxtil, indústria de l'automòbil) han estat aprofitades per les empreses europees.

Text millorat

Les empreses europees han aprofitat les oportunitats obertes a l'Est per reorganitzar les indústries que havien arribat a una fase del cicle del producte que requeria una deslocalització de certs segments en països menys desenvolupats (indústria tèxtil, indústria de l'automòbil).

[3] Ordre cronològic dels esdeveniments

Text original

Les tipologies s'utilitzen, una vegada obtingudes, per estudiar els canvis en les representacions del cicle de l'aigua i l'evolució individual dels alumnes al llarg del temps.

Text millorat

Una vegada obtingudes les tipologies, s'utilitzen per estudiar els canvis en les representacions del cicle de l'aigua i l'evolució individual dels alumnes al llarg del temps.

Aquest respecte per la sintaxi també preveu actuar en aquelles estructures discursives que mostren informacions en diferents **nivells jeràrquics**: aquests casos, per evitar que el lector hagi de retrocedir en el text per esbrinar l'origen del complement, l'autor cal que evidenciï els lligams lògics que s'estableixen entre els fragments relacionats

Exemple

Text original

La investigació aborda el problema del poder durant els primers mesos de la guerra civil i la seva relació amb els esdeveniments revolucionaris, i mostra, a partir d'una exhaustiva utilització de fonts arxivístiques algunes d'elles inèdites pels investigadors, hemerogràfiques i bibliogràfiques, les claus que facilitaren l'enfonsament de bona part de l'aparell d'Estat a Catalunya, representat per les institucions del Govern autònom, i el sorgiment d'un poder revolucionari certament atomitzat, però de naturalesa diferent al poder legal, així com els factors que influïren i destacaren en la seva eliminació i en el procés posterior de recuperació institucional.

Text millorat

La investigació aborda el problema del poder durant els primers mesos de la guerra civil i la seva relació amb els esdeveniments revolucionaris; **també**, a partir d'una exhaustiva utilització de fonts arxivístiques —algunes d'elles inèdites per als investigadors—, hemerogràfiques i bibliogràfiques, mostra les claus que facilitaren, **per una banda**, l'enfonsament de bona part de l'aparell d'Estat a Catalunya, representat per les institucions del Govern autònom, i, **per altra**, el sorgiment d'un poder revolucionari certament atomitzat, però de naturalesa diferent al poder legal. **En aquest estudi també s'identifiquen** els factors que influïren i destacaren en l'eliminació d'aquest poder revolucionari i en el procés posterior de recuperació institucional.

La densitat informativa pròpia dels textos acadèmics comporta, en certa manera, que els fragments discursius sovint esdevinguin massa extensos i complexos, en part per la presència de complements que en matisen la idea principal. Extensió i complexitat poden ser factors que entorpeixen la claredat textual. Els **incisos** sovint són el resultat d'una exigència informativa i, per tant, hi han de ser, però han de ser mesurats: una bona combinació i col·locació d'aquests incisos, així com una encertada selecció prèvia, col·laboren a assolir una exposició transparent, fita prioritària en la transmissió de coneixement. En aquest sentit, l'autor ha de valorar la rellevància de la informació complementària que vol introduir i, un cop determinada la pertinència de l'incís, ha de tenir present que la seva presència no pot entorpir relacions clares de significat establertes entre elements de la frase, ni crear missatges on regni l'ambigüitat.

[1] Eliminació d'incisos innecessaris

Text original

La tesi aborda, igualment, l'estudi, concret i particular, d'alguns dels elements que acompanyaren aquesta situació, coneguda com la situació de

Text millorat

La tesi aborda l'estudi d'alguns dels elements que acompanyaren aquesta situació de doble poder.

doble poder.

[2] Adequada col·locació dels complements

Text original

La parenquimografia cerebral digitalitzada, que és una tècnica útil en el diagnòstic, en el pronòstic i en la valoració del tractament de la isquèmia cerebral i que permet analitzar el "temps de trànsit cerebral" i l'asimetria interhemisfèrica, permet conèixer l'hemodinàmica de la circulació cerebral.

Text millorat

La parenquimografia cerebral digitalitzada permet conèixer l'hemodinàmica de la circulació cerebral. És una tècnica útil en el diagnòstic, en el pronòstic i en la valoració del tractament de la isquèmia cerebral, i permet analitzar el "temps de trànsit cerebral" i l'asimetria interhemisfèrica.

[3] Manteniment de les relacions de significat

Text original

Alguns organismes creen, darrerament, confusió en, sense una intenció clara, voler, barrejar moviments i eixamplar límits sense cap justificació vàlida.

Text millorat

Darrerament i sense una intenció clara, alguns organismes creen confusió en voler barrejar moviments i eixamplar límits sense cap justificació vàlida.

[4] Missatges sense ambigüitats

Text original

Se ha producido una gran proliferación de la oferta de gabinetes y centros de reeducación y apoyo escolar, con actuaciones de tratamiento muy diversas (logopedia, psicomotricidad, formación de padres, entrenamiento en habilidades básicas, etc), que se han consolidado y actualmente presentan una oferta de gran calidad y amplitud.

Text millorat

Se ha producido una gran proliferación de la oferta de gabinetes y centros de reeducación y apoyo escolar, con actuaciones de tratamiento muy diversas (logopedia, psicomotricidad, formación de padres, entrenamiento en habilidades básicas, etc). Estos centros se han consolidado y actualmente presentan una oferta de gran calidad y amplitud.

Un altre factor que es presta a la millora de la claredat informativa és **l'acció descrita pels verbs**, veritables ànimes de la frase. Si aquesta acció es formula de manera passiva, on queda menys evident el subjecte, la frase perd en claredat; en canvi, si la mateixa acció es reformula de manera activa, el lector hi entreveu més fàcilment els agents implicats.

Exemple

Text original

La ressonància N6 (2,05 UA) va ser estudiada, mitjançant integracions numèriques per un milió d'anys, per Froeschli i Scholl (1986).

Text millorat

Froeschli i Scholl (1986) van estudiar la ressonància N6 (2,05 UA) mitjançant integracions numèriques per un milió d'anys.

En un sentit similar, cal tenir clar que una excessiva presència de substantius (sobretot substantius abstractes) també actua en detriment d'aquesta agilitat tan desitjada. Cal, per tant, preveure la possibilitat d'activar alguns d'aquests substantius en vista a una millora textual.

Exemple

Text original

S'ofereix una classificació on es fa una identificació de les activitats i projectes telemàtics educatius, a partir d'una organització que té en compte els recursos informàtics utilitzats, i on es destaca la diferenciació entre projectes d'interacció personal i projectes de col·laboració col·lectius.

Text millorat

S'ofereix una classificació on s'identifiquen projectes i activitats telemàtiques educatives, que s'organitzen segons els recursos informàtics utilitzats, i on es diferencien els projectes d'interacció personal dels projectes de col·laboració col·lectius.

Un darrer aspecte que afavoreix l'agilitat i la claredat discursives és el **to dels missatges**: un to positiu és molt més eficaç, informativament parlant, que un to negatiu, que sovint dificulta identificar l'element negat.

Exemple

Text original

Una de les crítiques que s'han fet afecta l'extensió dels textos, i no és que no es cregui que no sigui correcta, però potser, sense escurçar-los, es podria destacar allò important.

Text millorat

Una de les crítiques que s'han fet afecta l'extensió dels textos, que, tot i ser correcta, es podria millorar destacant els fragments més importants.

Si un escrit té en compte aquests criteris, té moltes garanties d'èxit; ara bé, no cal que d'aquests criteris estilístics se'n faci un dogma: una prosa variada (i equilibrada) també col·labora en la creació d'un text clar i àgil.

La **precisió** permet dotar el text del seu significat correcte: un text precís proporciona el mot just que el context exigeix. En aquest sentit, un element que dificulta la precisió i, per tant, la comprensibilitat d'un text, és la presència de mots buits de significat o mots amb un sentit massa ampli. El **diccionari**, com a eina lexicogràfica i terminològica bàsica, esdevé el pilar instrumental de la precisió.

Però la precisió va més enllà del mot i comprèn també l'oració. En aquest àmbit es parla de **concisió**, que és la concreció de la precisió a nivell oracional: un text precís i concís és aquell que evita els circumloquis, les paràfrasis i les repeticions innecessàries que no afegeixen informació nova i rellevant per al propòsit comunicatiu. La concisió també es reflecteix en una exposició sense retoricismes, amb la informació justa i necessària per comprendre l'esdeveniment narrat.

Exemple

L'exemple següent mostra com es concreta la precisió textual. Per una banda, aquesta precisió queda palesa en una **millora semàntica**, en el sentit que cal emprar els mots en la seva justa interpretació i cal evitar aquells que no vehiculin cap significat específic (o bé perquè són mots buits o bé perquè tenen un significat massa ampli). Un text, però, només serà precís si aquests termes que s'utilitzen en la seva correcta significació es concreten en períodes sintàctics clars, on s'evita la redundància i el circumloqui, i transmeten les idees de manera directa i àgil, és a dir, de manera **concisa**.

Text original

Quan tot just s'iniciava el segle XIX, la reforma del sector de l'agricultura havia arribat a la seva fi. Els camps, però, eren com sempre havien estat, minúsculs, i als pagesos els feien falta els diners necessaris per fer inversions. En una situació en què uns pocs s'havien fet rics, n'hi havia molts que s'havien fet pobres i que intentaven marxar cap a les ciutats per tal de millorar les seves pròpies condicions de vida.

Text millorat

A principis del segle XIX, la reforma agrícola havia culminat. Els camps, però, continuaven sent minúsculs, i als pagesos els mancava el capital necessari per invertir. En un context en què uns pocs s'havien enriquit, n'hi havia molts que s'havien empobrit i que intentaven emigrar a les ciutats per millorar les seves condicions de vida.

Finalment, arribem a la gramàtica, a la normativa. Perquè, evidentment, un text s'ha de produir des de la **correcció** estipulada pel codi. Per tant, la darrera revisió sempre serà normativa: quan l'autor ja està satisfet de l'eficàcia del seu text, aleshores cal que, abans de comunicar-lo, hi apliqui el darrer judici normatiu.

És improductiu el zel excessiu per la correcció en tot el procés de producció textual, però acaba sent definitiu, perquè res no és més textualment ineficaç que una incorrecció no detectada.

Un text llegible és un text que comunica de manera intel·ligible allò que l'escriptor desitja o necessita comunicar.

Argumenta és un projecte dels serveis lingüístics de nou universitats catalanes (Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat Pompeu Fabra, Universitat de Girona, Universitat de Lleida, Universitat Rovira i Virgili, Universitat Oberta de Catalunya i Universitat de Vic), que han dirigit els serveis lingüístics de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Argumenta ha tingut el suport de la Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Educació i Universitats i la col·laboració de la Secretaria de Política Lingüística del Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya.

La unitat 23 d'Argumenta ha estat elaborada per Andreu Pulido Bazaga, amb la col·laboració d'Elisenda Vilardell Almirall i Andreu Ayats Bancells. L'edició d'aquesta unitat s'ha tancat al setembre de 2006.

Si voleu citar aquest material podeu fer-ho de la manera següent:

Serveis lingüístics de la UB, UAB, UPC, UPF, UdG, UdL, URV, UOC, UVIC. *Argumenta* [en línia]. Barcelona: setembre 2006 [Data de consulta: dd-mm-aa]. Unitat 23. Com planificar un text. Disponible a: <<http://www.uab.cat/servei-llengues>>.

Els continguts d'Argumenta estan subjectes a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons.

